

Arnavutluk Kralı Zog'un Türkiye'ye Sığınmasının Türk Basınına Yansıması

Reflections of Albanian King Zog's Asylum in Türkiye in the Turkish Press

Halil ÖZCAN*

Öz

Arnavutlar, nüfusun çoğunluğunun Müslüman olması sebebiyle Türklerle birlikte Osmanlı Devletini beş asır yöneten millet olma özelliğine sahiptir. Türkiye, kurtuluş ve kuruluşta Atatürk'ün liderliğinde tam bağımsız bir politika izlerken aynı dönemde Atatürk gibi bir liderden yoksun olan Arnavutluk, İtalya'ya tavizler vererek Cumhuriyetten Krallığa geçti. İtalya'nın etkisiyle Balkan Paktına dâhil olamayan Arnavutluk, bu ülkenin işgaliyle karşı karşıya kaldı. Kral, iki günlük oğlu ve lohusa eşiyle tacını ve tahtını terk ederek önce Yunanistan'a sonra da Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldı. Devrik Kralın iki aylık (03 Mayıs-01 Temmuz 1939) zoraki misafirliğinin Türk basını temelinde (Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi ile Devlet Arşivleri Cumhuriyet Arşivinde belge bulunamadığı için) ilk defa bir akademik çalışmada incelenmesi, bu makalenin özgünlüğünü oluşturmaktadır. Arnavutluk'un işgalinin Türk basınına ve Türk dış politikasına yansıması, ayrı bir bilimsel çalışma konusu yapıldığı için bu çalışma, Kral Zog'un Türkiye'ye sığınmasıyla sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arnavutluk, Türkiye, Kral Zog, Türk Basını, İtalya İşgali.

Abstract

Albanians with a predominantly Muslim population, had the privilege of being one of the ruling-nations of the Ottoman Empire alongside the Turks for five centuries. While Türkiye, under the leadership of Atatürk, followed a completely independent policy after the establishment of the republic in 1923, Albania, in the absence of a leader like Atatürk, made concessions to Italy and under the influence of that country transformed from Republic to a Kingdom. The Italians prevented Albania from joining the Balkan Pact, and later on invaded the country. Zog, the King of Albania abandoned his crown and his throne with his two-days-old son and his post-partum wife and sought refuge first in Greece and then in Türkiye. The original contribution of this article to the literature lies in the fact that it is the first work to examine the two-months long (May 03-July 01, 1939) forced stay of the deposed King in Turkey. Since no documents can be found either in the Turkish Diplomatic Archives of the Ministry of Foreign Affairs or the Republican Archives of the State Archives on King's forced stay in Turkey, this study is based on the articles published in the Turkish newspapers of the era. This study is limited to King Zog's asylum in Turkey, and do not discuss issues such as the reflections of the occupation of Albania on the Turkish press or Turkish foreign policy, as they are the subject of other scientific studies.

Key Words: Albania, Turkey, King Zog, Turkish Press, Italian Invasion.

Makale Geliş Tarihi: 12.03.2023. Makale Kabul Tarihi: 25.05.2023.

Araştırma Makalesi / Künye: ÖZCAN, Halil, "Arnavutluk Kralı Zog'un Türkiye'ye Sığınmasının Türk Basınına Yansıması", Gazi Akademik Bakış Dergisi (GABD), Sayı: 32, Cilt: 16, Haziran 2023, s. 187-207

* Doç. Dr., Başkent Üniversitesi Atatürk İlkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Ankara, E-mail: hozcan@baskent.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6294-2576.

Akademik
Bakış

187

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

Giriş

Arnavutluk, I. Dünya Savaşı sürecinde ve sonrasında, Osmanlı Devleti gibi gizli anlaşmaların paylaşım konusu yapılarak işgale uğradı. Arnavutluk'ta siyasî birliği sağlayan Ahmet Zogu,¹ Cumhuriyet ilân edildikten sonra, 31 Ocak 1925'te Cumhurbaşkanı seçildi. Arnavutluk, İtalya ile Tiran'da Dostluk ve Güvenlik Paktı'nı 27 Kasım 1926'da, İşbirliği ve Güvenlik Tiran Paktı'nı 22 Kasım 1927'de imzaladı.

İtalya'nın desteği ile Arnavutluk Meclisi, 1 Eylül 1928'de Cumhurbaşkanı Ahmet Zogu'yu, "Zog I Arnavutların Kralı" ilân etti. Bunun üzerine Tiran'daki büyükelçiyi Ankara'ya çağırarak Atatürk, Zogu'yu Cumhurbaşkanlığı yeminini bozmakla ve halkına ihanet etmekle suçlayıp, Krallık rejimini tanımayacağını kararlılıkla dile getirdi. Çünkü Türkiye, Oniki Adalar'a sahip olan İtalya'nın Anadolu'dan toprak talebinde bulunacağı ile Akdeniz'de ve Balkanlarda Türkiye'yi tehdit edeceği değerlendiriliyordu.

Atatürk, Arnavutluk'u Balkan Paktı'na dâhil edebilmek için II. Balkan Konferansı'nın Türkiye'de yapılmasını fırsat bilerek tüm katılımcı devlet başkanlarıyla birlikte Arnavutluk Kralı Zog'a da telgraf çekerek krallık rejimini tanımış oldu. Arnavutluk'ta krallık ilanı, bu ülkenin İtalya'nın etkisiyle Balkan Paktı'na girmemesi ve II. Abdülhamit'in oğlu ile bekâr olan Kral Zog'un kız kardeşinin evliliği, Atatürk döneminde Türkiye-Arnavutluk ilişkilerinin istenilen seviyede gelişmesini engellediği gibi Arnavutluk'u da İtalya'ya bağımlı kıldı.

İtalya, 1935'te Etiyopya'yı (Habeşistan) işgal ederek bu ülkeyi sömürgeci yaptıktan sonra, 1936'da Oniki Adaları silahlandırmaya başladı.² Mussolini, 26 Mart 1939 tarihli nutkunda, "İtalya'nın Akdeniz'i hayat sahası" telakki ettiğini belirtti. Konuşmasının devamında, İtalya'nın çok ehemmiyetli menfaatlerinin bulunduğu Adriyatik Denizi'nde "Akdeniz'in bir körfez" olduğunu vurguladı.³

Mussolini'nin damadı olan İtalya Dışişleri Bakanı Galeazzo Ciano⁴, 1 Nisan 1939'da ülkesinin Arnavutluk'un iletişim hatları, liman ve havaalanları üzerinde kontrol hakkına sahip olmasını, Arnavutluk bakanlarının yanına bir İtalyan danışmanın yardımcı bakan olarak atanmasını ve Arnavutluk'ta

1 Ahmet Zogu, Kral olduktan sonra "Kral Zog" unvanını kullandığı için bu kullanım tercih edildi. Ancak kral sıfatı olmadan tek başına yazılıştta ya da Ahmet ön adıyla birlikte Zogu kullanımını tercih edildi.

2 Hüner Tuncer, *İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950) İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012, s.43-44.

3 *Ulus*, 5 Nisan 1939, s.8.

4 Kral Zog ve Kraliçe Jeraldin'in nikâh şahidi olan (*Tan*, 16 Nisan 1939, s. 7) İtalya Dışişleri Bakanı Ciano'nun, (Şubat 1939'da) Kral Zog'a karşı suikast planlandığı biliniyor (Kevin Doko, *İtalyan İşgali'nde Arnavutluk 1939-1943*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2020, s.32). Suikast planı başarısız olduğunda İtalya, Kral Zog'a 20 milyon altın frank karşılığında memleketin yönetimini harpsiz bırakmasını teklif ettiyse de Kral bu teklifi kabul etmedi (*Haber Akşam Postası (HAP)* olarak kısaltılacaktır), 12 Nisan 1939, s.5).

bulunan İtalyan vatandaşlarının Arnavutlarla eşit haklara sahip olmasını talep etti. 4 Nisan'da Kral Zog, hükûmetiyle birlikte liman ve iletişim hatlarının İtalyanlarca kontrolünü kabul eden ancak, İtalyan danışmanların bakanlıklarda görevlendirilmesini reddeden kararını açıkladı. Bunun üzerine Mussolini, ülkesinin şartlarının kabul edilmesi için 6 Nisan saat 12'ye kadar süre tanıdı. Bu kritik süreçte Arnavutluk'ta, 1 Nisan'dan 6 Nisan'a kadar, İtalya'ya karşı protesto gösterileri yapıldı.⁵ İtalya, Arnavutluk'a saldırmadan önce, Alman ve İtalyan genelkurmayları arasında müzakereler dikkat çekti.⁶ Arnavutluk ile İtalya arasında, siyasî tansiyonun iyice yükseldiği nisan ayının ilk haftasında Kral Zog, baba olmaya hazırlanıyordu.

Veliahtın Doğumu ve İtalya Ültimatomu

Macar kontesi Jeraldin ile evli olan ve nisan ayının ilk günlerinde baba olması beklenen Arnavutluk Kralı Zog'un çocuğuna erkek olursa İskender, kız olursa Donika ismini vermeyi kararlaştırdığı haberi, Türk basınında yer almaya başladı.⁷ *Anadolu Ajansı*, 5 Nisan'da⁸ veliahdın doğduğu, doğumun 101 pare top atışıyla halka duyurulduğu, Tiran sokaklarını dolduran halkın da Kral ve ailesini alkışladığı haberini bildirdi.⁹ 6 Nisan'da Arnavutluk Başbakanı olağanüstü toplanan parlamentoda, veliahdın doğduğu 5 Nisan'ı, millî bayram ilân etti.¹⁰ Arnavutluk Parlamentosu, veliahdın doğumunu millî bayram ilân ettiği gün, İtalya'nın beş maddeden oluşan ultimatoomunu da görüşmek zorunda kaldı.¹¹

Arnavutluk Mebusan Meclisi ve hükûmeti, İtalyan ultimatoomunu içeren talepleri görüşmeye başladığı sıralarda iki İtalyan hava filosu, Arnavutluk üzerinde uçmaya başladı. Buna rağmen 6 Nisan saat 4.45'te, Arnavutluk Mebusan Meclisi İtalyan taleplerini reddetti. Bunun üzerine, 7 Nisan günü, İtalyan askeri Arnavutluk'a çıkarıldığında, Arnavut milletinin mukavemet etmemesi gerektiği çağrı ve tehdidi uçaktan atılan, "aksi takdirde askerî tedbirler alınacağı" beyannameesi ile duyuruldu.¹² Sonuçta kısmî seferberlik ilân eden ve istekleri Arnavutluk tarafından kabul görmeyen İtalya, 100.000 asker,¹³ 400 tayyare ve 170 harp gemisinden oluşan kuvvetiyle dört koldan¹⁴

5 Doko, a.g.t., s.32-34.

6 HAP, 6 Nisan 1939, s. 1-4.

7 *Son Posta*, 2 Nisan 1939, s.2.

8 5 Nisan 1939 günü sabah saat altıda veliaht doğdu (*Tan*, 26 Nisan 1939, s.6). Pearson, doğum saatini sabah saat 03.30 olarak vermektedir (Owen Pearson, *Albania and King Zog Independence, Republic and Monarchy 1908-1939*, The Center of Albanian Studies In Association with I B Tauris&Co Ltd., Newyork, 2004, s.435.

9 *Cumhuriyet*, 6 Nisan 1939, s.3, *Tan*, 6 Nisan 1939, s.3, *HAP*, 5 Nisan 1939, s.1-5, *Son Telgraf*, 7 Nisan 1939, s.1, *Son Posta*, 6 Nisan 1939, s.1.

10 *Cumhuriyet*, 7 Nisan 1939, s.8, *Son Posta*, 7 Nisan 1939, s.11, *Tan*, 7 Nisan 1939, s.10.

11 İtalya ultimatoomu için bakınız (*Cumhuriyet*, 11 Nisan 1939, s.7, *HAP*, 11 Nisan 1939, s.4).

12 *HAP*, Üçüncü Basış, 7 Nisan 1939, s.1.

13 *HAP*, İtalya'nın kısmî seferberlik ilan ettikten sonra, üç fırka (yaklaşık 35.000 kişilik) kuvveti, işgal için Arnavutluk'a görevlendirdiğini yazmaktadır (aynı yer).

14 İtalyan ordusunun sabah saat 05.30'dan itibaren, Pişti, Palles, Kad, Draç ve Ayasarandeye'ye birbiri ardına asker çıkarma girişimleri oldu (aynı yer).

Arnavutluk'u işgale başladı.¹⁵ Arnavut sahilleri bombalanırken¹⁶ 29 adet İtalyan uçağı da Tiran üzerinde uçmaya devam etti.¹⁷

Arnavutluk Kralının Tahtını, Tacını ve Ülkesini Terk Etmesi

Kral Zog, işgale karşı bir beyanname hazırlayarak Tiran radyosunda¹⁸ sabah-tan itibaren muhtelif lisanlarla yayımlattı.¹⁹ Tiran üzerinde İtalyan tayyarelerinin uçtuğı sırada, sarayında mukavemet emirleri vermekle meşgul olan Kral Zog, lohusa olan Kraliçe ve iki günlük veliahdın Tiran'dan ve ülkeden gitmesi için talimat verdi.²⁰ Farları söndürülen hasta otomobil, 150 kilometrelik yolculuk sonrası, şafakla birlikte Yunanistan'ın Florine²¹ kasabasına ulaştı.²²

Başkent Tiran'ın, uçaktan inen askerlerin havadan, Draç'tan ilerleyen askerlerin karadan işgali üzerine Arnavutluk Kralı,²³ 8 Nisan günü²⁴ maiyeti erkânıyla birlikte memleketini terk edip Görice yakınından Arnavutluk-Yunanistan sınırını geçerek Yunanistan'a iltica etti.²⁵ Ancak Kral Arnavutluk'tan ayrılırken "sonuna kadar mukavemet beyannamesi" yayımladı.²⁶ Yunanistan Başbakanı Metaxas, Roma'da bulunan Yunan Büyükelçisine, Kral Zog'un aniden maiyetiyle birlikte Yunan topraklarına girdiğini bildirerek ülkesinde Kralın Yunan misafirperverliğini kötüye kullanmaması ve siyasî faaliyette bulunmaması için gerekli tedbirlerin alınacağını duyurdu.²⁷

Kral Zog, 25 Nisan 1938'de Kraliçe Jeraldin ile evlendikten hemen sonra İtalya'dan aldığı 1.5 milyon sterlin borçla yeni bir saray yaptırmaya başlamıştı. İtalyan askerleri Tiran'a girdiklerinde inşaatı tamamlanan ancak döşenmesi için 500 bin tahsis edilen yeni sarayın ilk konuğı veliaht olacaktı.²⁸ Kral, Kraliçe ve veliahdın ülkeyi terk etmeleriyle yapımı tamamlanan saraya da veda etmiş oldular.

Kral Zog, maiyetiyle birlikte Tiran'ı terk ederken Maliye Bakanlığı kasasından 23.500 ve diğer bakanlıklardan da 20.000 altın aldığı,²⁹ kendisine

15 *Yeni Sabah*, 8 Nisan 1939, s.1.

16 *Ulus*, 8 Nisan 1939, s.1.

17 *Son Telgraf*, 7 Nisan 1939, s.1.

18 Tiran radyosu işgalden sonra kötü bir şive ile Türkçe yayın yapmaya başladı. Bundan amaç İtalyanların Arnavutlara bahsettiğı nimetleri sayıp dökmek olmalıydı (Suat Derviş, "Tiran Radyosunun Türkçe Neşriyatı", *HAP*, 6 Temmuz 1939, s.3).

19 Beyanname için bakınız (*Cumhuriyet*, 8 Nisan 1939, s.9, *HAP*, Üçüncü Basış, 7 Nisan 1939, s.5).

20 *HAP*, 11 Nisan 1939, s.4, *Tan*, 12 Nisan 1939, s.1-9.

21 *Anadolu Ajansı*'nın özel muhabirinin bildirdiğine göre, 8 Nisan sabah saat 07.00'dan itibaren Kraliçe, Yunanistan'ın Florine şehrinde bulunmaktadır (*HAP*, 8 Nisan 1939, s.1-6).

22 *HAP*, 11 Nisan 1939, s.4, *Tan*, 12 Nisan 1939, s.1-9.

23 *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1939, s.7.

24 *HAP*, 9 Nisan 1939, s.4.

25 *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1939, s.7.

26 *Yeni Asır*, 9 Nisan 1939, s.1.

27 Pearson, a.g.e., s. 454-455.

28 *HAP*, 7 Mayıs 1939, s.7.

29 *Cumhuriyet*, 21 Nisan 1939, s.3.

ait 16 otomobil ile bazı erkân ve hazineyi de beraber götürdüğü haberleri gazetelerde yer aldı.³⁰ Hatta Kralın beraberinde büyükçe on bavul altın ve gümüş götürdüğü de yazıldı.³¹ Aynı haber, Kral İstanbul'a geldikten sonra, Türk basınında yer almayı sürdürdü. *Son Posta* gazetesi, "Perapalasta doluşan bir şayia: Kralın getirdiği 10 bavul altın mı dolu?" başlığı ile konuyu haberleştirdi.³² Ayrıca Kral Zog, Türkiye'ye geldikten sonra da kendisinin İstanbul'da kalmaya karar verdiği ve iki milyon beş yüz bin liralık servetini (2.500.000 altına balığ olan para miktarını), millî bankalarımıza yatırdığı haberleri basında geniş yer buldu.³³

Kral Zog, saat 13.30'da Yunanistan'ın Florina şehrine gelerek Kraliçe Jeraldin ile buluştu.³⁴ Kral Zog, maiyetiyle birlikte, 9 Nisan günü öğleden sonra Selanik'e ulaşırken, başbakan ve bakanları Larissa istikametinde yollarına devam etti.³⁵ Hasta olan Kraliçenin Atina'ya³⁶ gitmesine izin verilmediği için³⁷ Kral Zog, Larissa'ya vardığında, (10 Nisan³⁸ Pazartesi) ateşi 40 derece ateşi olan Kraliçe,³⁹ kız kardeşleri ve maiyetinde bulunan 114 kişi⁴⁰ ile birlikte, Olimpos oteline yerleşti.⁴¹

Bu süreçte, Kral Zog'un Türk hükümetinden, Kraliçe iyi olur olmaz, kendisini ve maiyetini hudutları içerisinde kabul edip etmeyeceğini sorduğu, öğrenildi.⁴² İtalyan Stefani ajansına göre, Kral Zog ile Kraliçe, geceyi Florine'de geçirecek ve ertesi sabah Selanik'e gidecekti.⁴³ Ancak Yunan Hükümeti, bir an evvel Yunan topraklarını terk etmesini kendisinden rica ettiğinden, Kral Zog, Atina'ya gitmekten vazgeçti. Kral, Yunanistan ve Türkiye ile haberleşirken faşist teşkilatına dâhil olan Tiran gençleri, yayımladıkları mesajda Kral Zog'u, İtalya işgalinde Cibuti'ye kaçan Habeşistan Kralı Negüs (Beyaz

30 *Yeni Sabah*, 9 Nisan 1939, s.3.

31 *HAP*, 5 Mayıs 1939, s.5.

32 *Son Posta*, 5 Mayıs 1939, s.1.

33 *Yeni Sabah*, 20 Mayıs 1939, s.4, *Yeni Asır*, 20 Mayıs 1939, s.7, *HAP*, 19 Mayıs 1939, s.1, *Son Posta*, 19 Mayıs 1939, s.2.

34 *Yeni Asır*, 9 Nisan 1939, s.1.

35 *HAP*, 10 Nisan 1939, s.4.

36 Gazete haberlerinde bu konuda çelişkili bilgiler olduğu dikkat çekmektedir. Haberlere göre, Yunan Meclis Reisi, Dr. Yuross'a çektiği telgrafta Kraliçe ve çocuğunun Selanik'e kadar seyahate devam edecek durumda olup olmadığını sordu. Olumlu cevabı aldığı anda Yunan hükümeti, Florine ile Selanik arasındaki yolda, seyahat için gerekli tertibatın alınması talimatını verdi. Böylece Kraliçe, hasta otomobili ile Selanik'e doğru yola çıktı. (*HAP*, 11 Nisan 1939, s.4, *Tan*, 12 Nisan 1939, s.1-9).

37 *Son Posta*, 17 Nisan 1939, s.3.

38 *Cumhuriyet* gazetesi bu tarihi 11 Nisan olarak vermektedir (12 Nisan 1939, s.9).

39 *Tan*, 16 Nisan 1939, s.7.

40 Ancak bazı kaynaklar, kabine azaları, muhafızlardan ve diğer hanedan ailesinden oluşan 135 kişinin süngü takan Yunan nöbetçileri, tarafından bir gün trende bekletildikleri bilgisini verdi (*Son Posta*, 17 Nisan 1939, s.3). Pearson, Krala eşlik eden kişilerin sayısını 113 olarak belirtmektedir (a.g.e., s.454).

41 *Cumhuriyet*, 12 Nisan 1939, s.9, *HAP*, 11 Nisan 1939, s.4, *Türkdili*, 12 Nisan 1939, s.1.

42 *Tan*, 16 Nisan 1939, s.7.

43 *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1939, s.7.

Yeni

Akademik
Bakış

191

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

Negüs)'e⁴⁴ benzetti.⁴⁵

İtalya'nın Tiran'a Yerleşmesi

8 Nisan saat 11.45'te İtalyan kuvvetleri, Tiran radyosunu ele geçirdikten sonra radyoda, İtalyan millî marşını çalarak işgali ilân etmiş oldu. Kral ve hükûmetin başkenti terk etmeleri üzerine, İtalyan muhibbi Arnavutlar, İtalya himayesinde Tiran'da bir hükûmet kurmaya karar verdi. Elbasan'a giden Arnavutluk hükûmeti ise İtalyanlara karşı mukavemet hazırlıklarına başladı. İtalya'nın Tiran'da tam kontrolü sağlamasından yarım saat sonra da İtalya Dışişleri Bakanı uçak ile Tiran'a gelerek⁴⁶ 10 Nisan günü yönetime el koydu. Ayrıca Arnavutluk'tan kaçan İtalyanlar da ülkeye geri döndü. Tiran eşrafı, Arnavutluk tacını İtalya Kralı Viktor Emanuel'e teklif etti. İtalya Kralı, Arnavutluk Krallığını kabul ettiğinde, Tiran'a bir umumi vali atayacağı bildirildi.⁴⁷ Kral Zog ile hükûmetinin ülkeyi terk ettiğini düşünen ve güney Arnavutluk'un hiç direnmeden İtalyanlara teslim olduğunu öğrenen mültecilerin çoğu da yurtlarına döndü.⁴⁸ Böylece, Arnavutluk işgali üç günde tamamlanmış oldu.

Devrik Kralın Türkiye Yolculuğu

Devrik Arnavut kralının Yunanistan'a gelmesinden sonra, Türk basınında bu ülkeden Kralın nereye gideceği ile ilgili çelişkili bilgiler yer almaya başladı. Kral Zog ve Kraliçenin Mısır'a gideceği söylense de⁴⁹ *Yeni Sabah* gazetesi, Kralın maiyetiyle birlikte Türkiye'ye gelmeyi arzuladığı haberini okuyucularına duyurdu.⁵⁰ İşin gerçeği, Yunan Hükûmeti, devrik Kralın ülkesini terk etmesini istediği için⁵¹ Kral, Türkiye'ye gelme talebini iletmişti. *Cumhuriyet* gazetesi de Kral Zog'un, maiyetindekilerle birlikte Türkiye'ye gelmek istediği haberini, bir gün sonra duyurdu.⁵² *Yeni Asır* gazetesi, Kral ve Kraliçenin Mısır'da ikamete karar verdiklerini ancak Arnavut hükûmeti erkânının Türkiye'ye gitmek niyetinde olduklarını yazdı.⁵³ *Son Posta* gazetesi de Atina kaynaklarına dayanarak verdiği haberde, Kral Zog'un, iyileşmekte olan Kraliçe ile birlikte İngiltere yoluyla Amerika'ya gideceğini bildirdi.⁵⁴

Arnavutluk Kralının bacanağı ve Macaristan'ın eski Arnavutluk konsolosu Pati'nin eşi, Larissa'da bulunan kız kardeşi Kraliçe Jeraldin ile telefonla konuştu. Kraliçe Jeraldin, Türkiye'ye gideceklerini, Zogu'nun, konferans vermek üzere Amerika'dan gelen davetlere cevap verecek durumda

44 *Halkın Sesi*, 4 Mayıs 1936, s.1-4, *Tan*, 4 Mayıs 1936, s.1.

45 *Türkdili*, 12 Nisan 1939, s.1.

46 *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1939, s.7.

47 *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1939, s.1-7.

48 *HAP*, 12 Nisan 1939, s.4.

49 *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1939, s.1-7, *Aydın*, 11 Nisan 1939, s.1.

50 *Yeni Sabah*, 11 Nisan 1939, s.3.

51 Pearson, a.g.e., s.455.

52 *Cumhuriyet*, 12 Nisan 1939, s.9.

53 *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1939, s.4.

54 *Son Posta*, 21 Nisan 1939, s.2.

olmadığını bildirdi.⁵⁵ Türkiye'ye mülteci sıfatıyla gelmek için istekte bulunan Kral Zog'un bu talebi, kabul edildiği için Kral,⁵⁶ ailesi, eski başbakan ve bakanların da aralarında bulunduğu 70 kişilik maiyetiyle⁵⁷ birlikte 1 Mayıs günü, saat 10.40'ta Larissa'dan⁵⁸ özel trenle Selânik'e geldi. Kralın buradan 3 Mayıs akşamı saat 23.30'da özel trenle İstanbul'a geleceği öğrenildi.⁵⁹ Ayrıca Selânik'ten İstanbul'a gelecek hususi trene, eşyaları taşımak için üç yük vagonunun⁶⁰ bağlandığı öğrenildi.⁶¹ Kral ve kraliçe için Perapalas'ta⁶² daireler hazırlandığı, maiyetinin de Perapalas'a yakın otellerde kalacağı ancak Zog'un kesin olarak nerede yerleşeceğinin⁶³ henüz belli olmadığı bilgisi basında yer aldı.⁶⁴

Atina basınına göre, Türk hükûmeti, eski Arnavut Kralının Türkiye'de ikametine politik eylemlerde bulunmaması koşuluyla⁶⁵ müsaade etti.⁶⁶ Yunanistan hükûmeti Arnavutluk Kral ve maiyetinin Yunanistan'dan ayrılması dolayısıyla tebliğ yayınladı. Bu tebliğde, "Türk hükûmeti, eski Arnavut kralının Türkiye'de ikametine müsaade ettiğinden Kral Zogo, maiyetiyle birlikte Yunan topraklarını terk etmiştir" bilgisi yer aldı.⁶⁷ Kral da Yunanistan'dan ayrılmadan önce, Yunan Kralına ve hükûmetine ülkelerinde maiyetiyle birlikte kendisini ağırladıkları için teşekkür eden bir beyanname yayınladı.⁶⁸

Kral Zog'un Sirkeci Garında Karşılınması

Kral Zog ve maiyetini taşıyan tren, Larissa'dan saat 10.40'ta hareket etmesi ve akşam saat 23.30'da İstanbul'a gelmesi beklenirken tren, Selânik'ten be-

55 *Cumhuriyet*, 21 Nisan 1939, s.3.

56 *HAP*, 3 Mayıs 1939, s.1-2.

57 Aynı haber, *Akşam* gazetesinde 73 kişilik maiyetiyle birlikte mülteci sıfatıyla Türkiye'ye yerleşmek arzusu kabul edildiği için Zog'un geleceği şeklindedir (2 Mayıs 1939, s.2).

58 Kral Zog ve Kraliçe Jeraldin'in Yunanistan'ın Larissa şehrinde buldukları geçen Cuma gününde evliliklerinin birinci yıldönümünü otelde hususî olarak kutladıkları haberi *HAP*'nda yer aldı (3 Mayıs 1939, s.2).

59 *Cumhuriyet*, 2 Mayıs 1939, s.1.

60 *Cumhuriyet* gazetesi Kralı ve maiyetini getirecek olan trene üç ya da dört vagon bağlanarak kralın eşyalarını beraberinde getireceğini yazdı (2 Mayıs 1939, s.1). Bir gün sonra ise *Cumhuriyet* gazetesi, Atina'dan alınan habere göre, özel trene ilave edilen dört vagona Kralın özel eşyaları ile Kral ile Kraliçenin düğününde Hitler tarafından hediye edilen lüks bir otomobilin de olduğunu duyurdu (3 Mayıs 1939, s.9).

61 *Akşam*, 2 Mayıs 1939, s.2.

62 Pera Palas Hotel.

63 Gazetelerde Kralın yerleşeceği yer konusunda, birbirinden farklı haberler yer aldı. Kralın, Büyükkada ya da Büyükdere'ye yerleşeceği söylenmektedir (*Yeni Sabah*, 3 Mayıs 1939, s.1). Kral ve ailesinin ileride Ankara civarında bir sayfiye yerinde oturmaları da muhtemel görünmektedir (*Son Telgraf*, 3 Mayıs 1939, s.10). *Akşam* gazetesi de Kralın maiyetiyle birlikte Büyükkada'ya yerleşeceğini yazdı (*Akşam*, 3 Mayıs 1939, s.1). *Cumhuriyet* ise Kral Zog'un Ankara'ya gidip gitmeyeceği ve nerede ikamet edeceği belli değildir bilgisini verdi (3 Mayıs 1939, s.9).

64 *Akşam*, 2 Mayıs 1939, s.2.

65 Pearson, a.g.e., s.479.

66 *Cumhuriyet*, 3 Mayıs 1939, s.9.

67 *HAP*, 3 Mayıs 1939, s.2.

68 Pearson, a.g.e., s.478.

Gazetesi

Akademik
Bakış

193

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

lirlenen zamandan bir buçuk saat sonra hareket edebildi.⁶⁹ Hanedanın İstanbul'a geleceğini haber alan Amerika ve Avrupa gazeteleri, İstanbul'daki muhabirlerinden telgrafla seyahat hakkında bilgi istediler.⁷⁰ Fotoğraf ajansları da kral ve kraliçenin fotoğraflarının uçak ile gönderilmesini talep ettiler.⁷¹ Kral Zog'u getiren özel tren, saat 18.10'da Türk hududuna girdi. Kral, Kraliçe ve veliahdı görmek isteyenler, saat 21.00'dan itibaren Sirkeci garına gelmeye başladı.⁷² Türk gazetecileriyle birlikte İstanbul'da bulunan yabancı gazetelerin muhabirleri de saat 23'ten itibaren istasyonda toplanmaya başladı.⁷³ Karşılamaya gelenler arasında tek tük kadın⁷⁴ da göze çarpıyordu.⁷⁵ Saat gecenin biri olduğu hâlde, istasyon civarını dolduran çoğu Arnavut vatandaşlarından oluşan kalabalık, havadaki ayaza rağmen, çığ gibi büyümeye başladı. Kalabalığa trenin gelmesinin saat dördü bulacağı söylendiğinde, bir kısım meraklı dağıldığı için etraf biraz tenhalaşmaya başladı.⁷⁶

Polis müdürünün talimatıyla garda bekleyenler, dışarı çıkarılırken içeride sadece polisler kaldı.⁷⁷ Saat ikiden sonra zabıta, aldığı tertibatı daha da sıkılaştırarak bütün halkı istasyon ve civarından uzaklaştırdı.⁷⁸ İstasyonda sadece yerli ve yabancı yaklaşık elli gazetecinin kalmasına izin verildi.⁷⁹ Bir müddet sonra Türk ve yabancı gazeteciler de Polis Müdürünün talimatıyla dışarı çıkarılmak istendi. Ancak gazeteciler, Kralın gelişini tespit mecburiyetlerinden bahsetse ve vazife diyecek olsalar da "Vazife filân bilmem, yalnız fotoğrafçılar kalacak. Onlar size anlatır (siz) yazarsınız." cevabıyla karşılaştılar.⁸⁰

Gazeteciler, zorla istasyondan çıkarıldıktan sonra, vazifelerini yapabilmek için istasyonun arka duvarlarından atlayarak tren tekerlerinin altından geçmek suretiyle bir köşeye saklandılar. Trenin düdüğü beş dakika önce duyuldu. Üçü yolcu, ikisi bagaj ve ikisi otomobil vagonundan oluşan özel

Görüş

69 *Yeni Sabah*, 3 Mayıs 1939, s.1.

70 Ancak, Kral, Türk ve yabancı basına beyanatta bulunmadı.

71 *Cumhuriyet*, 3 Mayıs 1939, s.9.

72 *Türkdili*, 4 Mayıs 1939, s.1-4.

73 *Akşam*, 3 Mayıs 1939, s.1.

74 *Tan* gazetesi ise İstanbul'da aralarında birçok kadın ve hatta çocuğun bulunduğu Arnavutlardan önemli bir kalabalığın sabık Kralı görmek için gecenin o saatine kadar Sirkeci civarında beklediğini belirterek Kral geçerken bunlar arasında ağlamalar hatta hıçkırık sesleri duyulduğu bilgisini verdi (3 Mayıs 1939, s.1).

75 *Akşam*, 3 Mayıs 1939, s.1.

76 Nusret Safa Coşkun, "Eski Arnavudluk kral ve Kraliçesini Yunanistandan Getiren Hususi Trenin Memurları Neler Anlatıyorlar?", *Son Posta*, 4 Mayıs 1939, s.9-10.

77 Coşkun, aynı yerde.

78 *Akşam*, 3 Mayıs 1939, s.1.

79 *HAP*, 3 Mayıs 1939, s.1-2.

80 Coşkun, a.g.m., s.9-10.

tren⁸¹ saat üçü yedi⁸² geçe gara⁸³ girdi.⁸⁴ Kralı getiren özel katar da dört özel otomobil de vardı.⁸⁵ Bunlardan birisi, Alman devlet reisi Hitler'in Kral Zog'a düğün hediyesi olarak verdiği lüks bir otomobildi.⁸⁶

N. Sefa Coşkun'a göre, bir ölü sükûneti hâkim olan gara gelen tren, "sanki ölen bir milletin tabutunu" taşıyordu. Hatta Kral, Başbakan ve Bakanları getiren bu katar, "adeta göç eden bir devleti" taşıyor gibiydi.⁸⁷ Trenden önce bakıcısı ile birlikte veliaht indirilerek kapının önünde bekleyen otomobillerden birine bindirildi.⁸⁸ Trenden eşyaların indirilmesi, yirmi dakika kadar sürdükten sonra,⁸⁹ saat dörde on kala⁹⁰ nihayet Zogu, çevik bir hareketle vagonun atladıktan sonra elini uzatarak Kraliçeyi indirdi.⁹¹ Kral ve Kraliçeyi Türk milleti adına Emniyet Müdürü Sadri Aka karşıladı. S. Tevfik'in görebildiği kadarıyla, Emniyet Müdürü, Kralın elini sıkarken Kralın yanaklarından damlalar yuvarlanıyordu.⁹²

Arnavutluk sefiri ve konsolosluk erkânı, krallarının önünde tazimle eğildiler.⁹³ Kral, Kraliçe ve kız kardeşlerini, eşi ile birlikte karşılamaya Arnavutluk Elçisi Asaf Caculi de gelmişti.⁹⁴ Kral, Türkçe konuşurken gazeteciler, fotoğraflar çekiyordu. Kral ve Kraliçeden sonra Kralın kız kardeşleri⁹⁵ trenden indiler. Kral ve Kraliçe merasime alışkın bir yürüyüşle istasyonun sessiz salonundan çıktılar. Kralın kız kardeşleri, yaveri, sabık Arnavut başbakanı, meclis başkanı ve birkaç bakan, onları takip etti.⁹⁶

Bir hayli zayıflamış olan Kral, vakur ve sakin gözükmeye çalışıyordu. Daha metin ve sakin görünen Kraliçe, Kralın koluna girdi ve birlikte yürü-

81 Vagon sayısı konusundaki haberler birbirini tutmamaktadır. *Son Posta* gazetesine göre, kral ve maiyetini İstanbul'a getiren hususî katar, beş yolcu, üç bagaj ve iki otomobil vagonundan müteşekkildi. Kral ailesine ait dört otomobil beraberlerinde getirildi (3 Mayıs 1939, s.1-3).

82 *HAP*'na göre, kral ve maiyeti için kiralanan katar, saat 03.10'da geldi (3 Mayıs 1939, s.1-2).

83 3 Mayıs'ta *Cumhuriyet* gazetesi birinci sayfasından "Zogo Şehrimizde" başlığı ile haberi okuyucularına duyururken (s.1), *Akşam* gazetesi manşetinden "Kral Zogu ve Kraliçe sabaha karşı şehrimize geldiler" haberini duyurdu (3 Mayıs, s.1). 3 Mayıs'ta *Tan* gazetesinin manşeti "Kral Zogo ile Kraliçe Şehrimize Geldiler" (3 Mayıs, s.1).

84 Coşkun, a.g.m., s.9-10.

85 *Son Posta*, 4 Mayıs 1939, s.9-10.

86 *HAP*, 3 Mayıs 1939, s.2.

87 Veliiaht, hâlimden Alman olduğu anlaşılan sarışın bir dadının kucağında indi (*HAP*, 3 Mayıs 1939, s.1-2).

88 Coşkun, a.g.m., s.9-10.

89 *HAP*, 3 Mayıs 1939, s.1-2.

90 *HAP*, 3 Mayıs 1939, s.1-2.

91 *Son Posta*, 4 Mayıs 1939, s.9-10.

92 Selim Tevfik, "Kral Zogo Tarabyada Bir Yalı Kiralıyor!", *Tan*, 4 Mayıs 1939, s. 7.

93 Coşkun, a.g.m., s.9-10.

94 Tevfik, a.g.m.,s.7.

95 Reze, Dane, Nirzem, Macide, Ruhiye (Rukiye) ve Mahfiye adlarında altı prenses vardı. Krala hemşerizadeleri olan iki prens de refakat etmektedir. Kraliçe Jeraldin'in kardeşi Kont Apponyi de gelenler arasındadır. Ayrıca Jeraldin'in refakateinde Rumig adında bir Barones vardır (Tevfik, aynı yerde).

96 *HAP*, 3 Mayıs 1939, s.1-2.

düler.⁹⁷ Kraliçe mütebessim bir çehre ile ilerlerken Kral, iki defa şapkasını çıkararak vagon pencerelerinden kendisini selamlayan maiyetine ve polislerle mukabele etti. Kralın kız kardeşleri de onları takip etti. Kral Zog, merasim salonundan geçerken Ebedî Şef Atatürk ile Millî Şef İsmet Paşa'nın yağlı boya portreleri önünde bir saniye ayakta bekleyerek onları tazimle selâmladı.⁹⁸

Kral ve Kraliçe, istasyonun sessiz salonundan çıktktan⁹⁹ sonra süratle yürüyerek halı döşeli beş basamaklı merdivenden indiler.¹⁰⁰ Kral ve maiyetini Perapalas oteline götürmek üzere 28 taksi, eşyaları götürmek üzere de iki kamyon hazırlanmıştı. Otel güzergâhında bulunan yollarda polisler, emniyet tedbirleri almıştı. Sirkeci'ye gelemeyenler yol güzergâhına çıkarken Perapalas Otelinin önünde daha çok kalabalık beklemekteydi.¹⁰¹

Koyu kırmızı renkteki¹⁰² 2177 numaralı taksiye önce Kraliçeyi bindiren Kral, kendisini bekleyenlerin ayrı ayrı ellerini sıkarak teşekkür ettikten sonra taksiye bindi. Kralı takiben maiyeti de diğer 28 otomobilden oluşan kabile ile Perapalas Oteline gittiler.¹⁰³ Bomboş İstanbul sokaklarını büyük bir süratle aşan kabile, Perapalas'a geldiğinde şafak sökmüştü. Vaktin çok ilerlemiş olmasına rağmen Perapalas'ın önünde, bir hayli kalabalık beklemekteydi.¹⁰⁴ Kral ve Kraliçe, otomobilden indikten sonra, otelin salonunda bir müddet istirahat ettiler.¹⁰⁵ Suad Derviş, Kral Zog İstanbul'a gelmeden birkaç saat önce onun kalacağı Perapalas Oteline giderek Kral için hazırlanan odayı gördü.¹⁰⁶ Kral Zog, Perapalas'ın birinci katında bulunan tüm odaları (30 numaradan başlayan 14 odayı) kendisiyle birlikte 29 kişi için tutmuştu.¹⁰⁷

Kral Zog'un İstanbul'daki Öğrencilik Yılları

Ecdadı arasında Osmanlı paşaları bulunan Kral Zog, 1894'te Arnavut beyleri ailesinde dünyaya geldi. Annesi, Toptani ailesine, babası ise şimal Mati Kabilesine mensuptur. Önceleri Ahmet Mati Bey olarak anılan Kral hakkında İstanbul'da bir efsane vardır. Ahmet Bey'in mektepte hocası olan Hakkı Tarık Bey, (kendisinden) Arnavutluk'tan gazeteye mektup yazmasını istemişti. Muhabirliği kabul eden Ahmet Bey, ara sıra ülkesinden haber gönderdi. Fakat mektupların arkası tamamen kesildiğinde gazete yönetimi kendisine, "şayet muhabirlikte devam etmiyecekseniz, biz de abonenizi keseceğiz" diye yazdı. Nükteli bir cevap yazan Ahmet Bey, "Hocam, muhabirliğe devama yeni mesleğim müsaid değildir. Zira devlet reisi oldum! Kusura bak-

97 HAP, 3 Mayıs 1939, s.1.

98 Coşkun, a.g.m., s.9-10.

99 HAP, 3 Mayıs 1939, s.1-2.

100 Coşkun, a.g.m., s.9-10.

101 *Son Posta*, 3 Mayıs 1939, s.1-3.

102 *Türkdili*, 4 Mayıs 1939, s.1-4.

103 Coşkun, a.g.m., s.9-10.

104 *Son Posta*, 3 Mayıs 1939, s.1-3.

105 *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1939, s.7.

106 Odaların içerisindeki döşeme, möble ve ayrıntılar için bkz (Suad Derviş, "Kral ve Kraliçenin İndikleri Otelde Neler Gördüm?", *Son Posta*, 3 Mayıs 1939, s.1-10).

107 HAP, 6 Mayıs 1939, s.1.

mayın.” Şeklinde bir efsaneye dönüşmüştü.¹⁰⁸

Suat Derviş, Galatasaray Sultanisine giderek II. Meşrutiyet dönemi (1908) öncesi öğrencileri olan Kral hakkında bilgi toplamaya çalıştı. Kralı öğrenciliğinden hatırlayan tek insan olan kütüphane memuru Mustafa Bey, Kralın, kendisinden küçük olsa da birlikte öğrencilik yaptıklarını ve Kralın Galatasaray'dan Numuneyi Terakki Sultanisine geçtiğini bildirdi. Ancak o mektep yıkılmış olsa da S. Derviş, Kral ile aynı dönem okuyan ama ondan iki sınıf altta olan birisine tesadüfen ulaştı. Arkadaşı, Ahmet'i "zayıf, hırçın bir çocuk" olarak tanımlıyor ve şaka sevmeyen kavga etmeyen, dalgın biri olarak hatırlıyordu. Ahmet'in "toplular oyunlarından ziyade, bir iki arkadaşla ile dolaşmayı tercih ettiği" bilgisini veriyordu.¹⁰⁹

Kralın İstanbul (Perapalas) Günleri

Kralın maiyeti¹¹⁰ 55 kişiden oluşmakta ve Perapalas, Kontinantal ve Bristol otellerinde misafir edilmektedir. Eski Başbakan ve Meclis Başkanı, Saray Nazırı Sotiri ve diğer bakanlar Perapalas'ta Kral ile birlikte ikamet etmektedir.¹¹¹ Bunların yanı sıra, Kralın yaveri, prenseslerden birisinin iki çocuğu, Savunma Bakanı General Cemal Arenita, Eğitim Bakanı Abdurrahman Dibra, İçişleri Bakanı Musa Yuka, Saray Muhafızı Miralay Hüseyin Selman, Adalet Bakanı Faik Şatko ile yüzbaşından daha küçük subaylar da maiyeti arasında bulunmaktadır. Kralı ve maiyeti erkânı Perapalas Oteline, Eğitim Bakanı ve bazı subaylar Özipek Palas, bir kısım subay da Kontinantal, bazı bakanlarla 23 zabıt de Bristol Otelinde kalmaktadır.¹¹²

Kral ve Kraliçe 3 Mayıs günü öğleye kadar otelde istirahat etti. Kralın eski tanıdıkları kendisini ziyaret etme girişiminde bulunsa bile, Kral yorgunluğu nedeniyle ziyaretçi kabul etmedi. Ayrıca Krala "Perapalas otelinde Bay Ahmet Zogo" adresiyle birçok mektup geldi.¹¹³ Otel odasından çıkmayan Kral, bir aralık meclis başkanını, Arnavutluk elçisini ve savaş bakanını kabul ederek görüştü.¹¹⁴

Kendisine hizmet edenlerle Türkçe konuşan¹¹⁵ Kral Zog, 4 Mayıs öğleden sonra Hitler'in kendisine düğün hediyesi olarak göndermiş olduğu kahverengi boyalı otomobille Boğaziçine bir gezinti yaptı.¹¹⁶ Kralın beraberinde getirdiği sekiz otomobil için Perapalas civarında özel garaj kiralandı. Birçok yabancı gazetecinin talebine rağmen kral beyanat vermeyi kabul etmedi.¹¹⁷

Tan gazetesinden Naci Sadullah, Perapalas Oteline giderek Kral'ın mi-

108 *Akşam*, 3 Mayıs 1939, s.5.

109 *Derviş*, a.g.m, s.1-10.

110 *Akşam* gazetesine göre Kralın maiyeti, 70 kişiden oluşmaktadır (4 Mayıs 1939, s.4).

111 *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1939, s.7.

112 *Akşam*, 4 Mayıs, 1939, s.4.

113 *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1939, s.7.

114 *Tevfik*, a.g.m., s. 7.

115 *Son Posta*, 5 Mayıs 1939, s.1.

116 *Tan*, 5 Mayıs 1939, s.2, *Akşam* 4 Mayıs 1939, s.4. *Yeni Asır*'ın haberine göre Arnavutluk sefiri de krala eşlik etti (6 Mayıs 1939, s.3).

117 *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1939, s.7.

Yaz

Akademik
Bakış

197

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

safırlığı hakkında bilgi toplamaya çalıştı. Otelin holü, Kral'a Boğaziçi'nde ya da Adalar'da yalı, köşk veya konak tutturmak isteyen açık simsarlarla, tellâlarla ve mal mülk sahipleriyle doluydu. Onların hepsine birden Kralın yaveri kesin olarak şu açıklamada bulundu: "Kral, *âlakanıza müteşekkirdir: Fakat şimdilik, yerini değiştirmek niyetinde değildir!*" Ayrıca otel holününün bir köşesi, İstanbul'daki Arnavut bahçıvanlar tarafından Kral ve Kraliçeye hediye edilen çiçek buketleriyle doluydu. Kral ve Kraliçe dünyanın her tarafındaki Arnavutlardan bitmez tükenmez teessür ve teselli mektupları ve telgrafları almaya devam ettiler.¹¹⁸

6 Mayıs günü Amerika'dan gelen mektupların birisinin üzerinde bir film şirketinin anteti vardı. Film şirketinin Kraliçeye film çevirmesi için ısrarlı teklifte bulunduğu öğrenildi.¹¹⁹ Kral ve Kraliçe sabahları saat sekizde kalkıp sonra uzunca süren hafif kahvaltıdan sonra, Kraliçe Zog'un hemşireleriyle ya da Kraliçenin akrabalarıyla sohbet eder ya da kitap okurken, Kral da bütün İstanbul gazetelerini dikkatle takip etmektedir.¹²⁰ Öğlen yemeğinden sonra Kral, bakanlarını kabul etmektedir. Günün bir iki saati de mektup ve telgrafları okumak ve uygun görülenlere cevap vermekle geçmektedir. Akşam kahvaltısından akşam yemeğine kadar kimseyi kabul etmeden baş başa kalan Kral ve Kraliçe, akşam yemeklerini odalarında yiyorlardı.¹²¹ Küçük veliaht, gündüzleri Perapalas'ın bahçesindeki güneşliğin altına çıkarılmaktadır. Küçük yavru gezdirilirken Kralın maiyetindekiler eller göğse konulmak suretiyle onu hürmetle selamlanmaktadır.¹²² Kral Zog ile Kraliçe Jeraldin, ihtiyaçlarını mağaza sahiplerini otele davet etmek suretiyle gidermektedirler.¹²³

Kral Zog, İstanbul'dan Milletler Cemiyeti'ne İtalya'nın Arnavutluk'u işgalini protesto eden bir telgraf gönderdi.¹²⁴ Cemiyet, hemen işlem yapılarak bu konunun eylülde yapılacak asamble toplantısında ele alınmasına karar verdi.¹²⁵ Milletler Cemiyeti'ne müracaat ettiği dönemde, Zog'un Suriye Kralı olacağı yönünde yabancı basında yer alan haberler, Türk basınında oldukça ilgi görse de bu konu tartışmadan öteye geçemedi.¹²⁶

Kral Zog, 3 Mayıs günü akşama doğru, Arnavutluk'un Ankara sefiri B. Asaf'ı kabul ederek bir müddet görüştü. Kral, bu görüşmeden sonra ma-

118 Naci Sadullah, "Kral Zogonun Günlük Hayatı", *Tan*, 7 Mayıs, s.7.

119 Kraliçe ülkesinden Yunanistan'a sığındığında, Kraliçenin ailesinin Budapeşte'de bulunan avukatına da Kraliçe için bir milyon dolarlık rol teklifi yapılmış ancak teklif reddedilmişti (Reşad Fevzi, "Kraliçeye Ne Teklif Ediyorlar?" *Son Telgraf*, 27 Nisan 1939, s.3).

120 Sadullah, a.g.m, s.7.

121 N. Sadullah, Kral ve Kraliçenin radyo dinlemelerini anlatırken, "Kralın her halde eli işnevi Tiran istasyonuna getirdiğinde duyduğu İtalyanca ses, elini titrettiği gibi gözlerini de islandırdı" yorumunu yaptı, (aynı yerde).

122 *Cumhuriyet*, 15 Haziran 1939, s.5.

123 *Akşam*, 6 Haziran 1939, s.2.

124 *Son Posta*, 17 Mayıs 1939, s.1.

125 *Cumhuriyet*, 25 Mayıs 1939, s.1-8.

126 *Son Posta*, 16 Mayıs 1939, s.1-11, *Akşam*, 17 Mayıs 1939, s.4, *Son Telgraf*, 17 Mayıs 1939, s.2, *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1939, s.5, *Cumhuriyet*, 26 Haziran 1939, s.1.

iyeti erkânından Arnavutluk Eğitim Bakanı B. Abdurrahman'ı kabul etti.¹²⁷ Arnavutluk Elçisi Asaf Caculi de 4 Mayıs günü öğleden sonra Kral tarafından kabul edildi. Elçi görüşmeden sonra gazetecilere bilgi verdi. Buna göre Kral, elçiye Türkiye'ye ayak bastığı andan itibaren kendini anavatanında hissettiğini belirterek Türkiye'yi daima ikinci vatanı olarak kabul ettiğini ifade etti. Türkiye'de ikamet meselesi için de Kral, elçiye "Türkiye'ye gelmek yolunda arzumun gördüğü iyi kabul beni fevkalâde mütehassis etmiştir. Hiç şüphe yoktur ki ne kendim, ne de maiyetim bu yüksek misafirperverliği suistimal etmeyeceğiz" ifadelerinde bulundu.¹²⁸

Kral Zog, Kraliçe ve Kralın kız kardeşleri, Boğaziçi'nde 6 Mayıs'ta da gezinti yaptı. Kral ve Kraliçe berberlerinde kardeşleri olduğu halde 8 Mayıs günü bazı cami ve müzelerle birlikte Ayasofya'yı gezdiler.¹²⁹ Eski Arnavutluk Kralı Zog, Kraliçe ile birlikte 9 Mayıs günü öğleden evvel saat 10.00'da otelinden çıkarak otomobil ile gittiği Taksim'de Cumhuriyet Abidesine bir celenk koydu.¹³⁰

Arnavut Kralının ablası Prenses Adile, 10 Mayıs sabahı trenle Yunanistan'dan İstanbul'a gelerek Perapalas Otelinde kardeşine misafir oldu.¹³¹ Aynı gün Arnavut Kralı Zog'un kız kardeşlerinden prenses Ruhiye, birdenbire bir apandist krizi geçirdi. Prenses hemen Şişli Sıhhat Yurduna nakledildi. Burada operatör Mim Kemal¹³² tarafından başarılı bir ameliyat yapıldı.¹³³ Bir süre sıhhat yurdunda dinlenen prensesi kardeşleri, 13 Mayıs günü ziyaret ettiler.¹³⁴

Kral Zog ile Birlikte II. Abdülhamit'in Oğlu Abid'in Türkiye'ye Gelmesi Tartışması

Vakit gazetesinde, II. Abdülhamit'in oğlu Abid ile evli olan Kralın kız kardeşinin de Türkiye'ye geldiği yönünde haberler çıktı.¹³⁵ Bunun üzerine Kral Zog, II. Abdülhamit'in oğlu Abid ile evli olan kız kardeşinin kendisine refakat edip etmediği yolundaki bazı yayınlara karşılık, Abid ile kız kardeşinin Türkiye'ye gelmediğini ve gelmeyeceklerini ifade etti. Kral, kız kardeşinin evliliği için, "... Bu izdivaç benim büyük Türkiye Cumhuriyetine karşı beslediğim derin ve pürüzsüz muhabbete asla halel getirmemiştir" açıklamasını yapmak zorunda kaldı.¹³⁶

127 *Akşam*, 4 Mayıs 1939, s.4.

128 *HAP*, 5 Mayıs 1939, s.5. *Son Telgraf* gazetesi bu mülakatı eleştirerek Kral ile konuşmak yerine elçi ile konuşmayı mülakat ile mülakat ortaya çıkmış şekilde eleştirdi (6 Mayıs 1939, s.1).

129 *Tan*, 9 Mayıs 1939, s.1-2.

130 *Tan*, 10 Mayıs 1939, s.1, *Son Posta*, 10 Mayıs 1939, s.3, *Son Telgraf*, 9 Mayıs 1939, s.6.

131 *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1939, s.2.

132 Kral Zog'un kız kardeşi Bayan Ruhiye'ye ameliyat yapmak üzere bir Alman doktorun geldiği haberi sefaretten bildirilmişse de Ruhiye'yi operatör Mim Kemal başarılı bir ameliyat ile sağlığına kavuşturdu (*Cumhuriyet*, 15 Haziran 1939, s.5).

133 *Son Telgraf*, 11 Mayıs 1939, s.2.

134 *Son Telgraf*, 14 Mayıs 1939, s.2.

135 *Tan*, 5 Mayıs 1939, s.2.

136 *HAP*, 5 Mayıs 1939, s.5.

Gaz

Akademik
Bakış

199

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

Abid'in eşi olan Prenses Saniye, son hadiseler sırasında Larissa'ya gelmişse de Kral İstanbul'a hareket ettiği sırada o da Paris'e dönmüştü.¹³⁷ Çünkü, Osmanlı saltanat hanedanından olanların Türkiye'ye girmesi yasaktı. Arnavutluk konsolosluk yetkilileri de Abid'in İstanbul'a geldiği haberlerini kesinlikle reddederek¹³⁸ Kralın kız kardeşinin de Paris'e döndüğünü bildirdiler.¹³⁹ Tartışmaların devam etmesi ve Türk basınının konuya ilgi göstermesi nedeniyle Kral, Abdülhamit'in oğlu Abid ile evli olan kız kardeşinin Türkiye'ye gelmeyeceğini Türkiye Elçisi Asaf vasıtasıyla Türk basınına açıklamak zorunda kaldı.¹⁴⁰

Hitlerin Kral Zog'a Hediyesi

HAP, Kral Zog'un arabasının fotoğrafını¹⁴¹ birinci sayfasında haberleştirdi. Buna göre, Kral Zog, otomobillerinin bir kısmını İstanbul'a getirmekle birlikte, üç otomobilinin daha gelmesi bekleniyordu. Kral Zog evlendiğinde Hitler tarafından kendilerine düğün hediyesi olarak gönderilen Mercedes marka spor araba ve diğer otomobiller Perapalas'a yakın Tepebaşı garajında daima hazır beklemekteydi. 5 Mayıs günü Kralın maiyetinden birisi, dört otomobile plâka çıkarmak için polis müdürlüğüne müracaat etti. Arnavutluk Kralı bu otomobillerin şoförlerini de beraberlerinde getirmişti.¹⁴²

Kralın Nerede Yerleşeceği Haberleri

Kral, Arnavutluk'ta iken söz Türkiye ve İstanbul'a geldiğinde Boğaziçi'nin harikulâde güzelliğinden bahsederek "cennet gibi yer" dediği için yerleşmek için burayı tercih edeceği tahmin ediliyordu.¹⁴³ *Akşam* gazetesi, Kralın Tarabya'da bir ev tutacağı haberinin doğru olmadığını belirterek Kralın şimdilik otelde kalacağını yazdı.¹⁴⁴ Ayrıca Çubuklu'da¹⁴⁵ evvelce Hıdiv Abbas Hilmi Paşa'ya ait ve iki yıl önce 60.000 lira karşılığında belediyeye satılan köşkün Krala tahsis edileceği yazıldı.¹⁴⁶

Kral'ın İstanbul'daki bir aylık misafirliğinden sonra, önce Türk basınında Kralın İstanbul'da kalacağı ile ilgili haberler, sonra da yurt dışına yerleşeceği haberleri yer almaya başladı. *Son Telgraf* gazetesi birinci sayfasında "Kral Zogo Versay'da Bir Şatoda Yerleşmeğe Karar Verdi" başlığı ile Kralın, Paris'ten Londra'ya kısa bir seyahat yapacağını yazdı.¹⁴⁷ Ayrıca Kralın daimi

görsel

Akademik
Bakış

200

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

137 *Tan*, 5 Mayıs 1939, s.2.

138 *HAP*, 6 Mayıs 1939, s.1.

139 *Akşam*, 5 Mayıs, 1939, s.6.

140 *Yeni Asır*, 6 Mayıs 1939, s.3.

141 *HAP*, 6 Mayıs, s.1.

142 *HAP*, 6 Mayıs 1939, s.1.

143 Aynı yerde.

144 *Akşam*, 5 Mayıs, 1939, s.6.

145 *Son Telgraf* gazetesi de Çubuklu'da bulunan eski Hıdiv Abbas Hilmi Paşa'ya ait yalının belediye tarafından turistik otel olacağı söylenirken burasının Arnavutluk Kralı Zog, tarafından tutulmasının büyük bir isabet olduğunu yazdı (20 Mayıs 1939, s.2).

146 *Yeni Asır*, 20 Mayıs 1939, s.7, *HAP*, 19 Mayıs 1939, s.1, *Son Posta*, 19 Mayıs 1939, s.2, *Cumhuriyet*, 23 Mayıs 1939, s.5.

147 *Son Telgraf*, 4 Haziran 1939, s.1. Kralın üç ay müddetle Maye şatosunu Kralın kayınbiraderi ve Arnavutluk Fransa Elçisi Abid vasıtasıyla kiraladığı bilgisi de basında yer aldı

surette İngiltere'de yerleşmek istediğinden son günlerde İngiltere hükûmetine müracaat ederek müsaade istediği de yazıldı. Kralın maiyetinde bulunanların bazıları, İstanbul'da kalacağı için birçok zevat apartmanlar kiralarak aileleriyle beraber yerleşmek istiyordu.¹⁴⁸

Devrik Kralın, Türkiye'den Fransa ve İngiltere'ye gideceği basında haber konusu yapılırken Arnavut Kralına İngiltere'de yerleşme izni verilmesinin hükûmet tarafından reddedildiği haberi, tekzip edildi. Buna göre, kendisine gösterilecek misafirperverliği siyasî maksatlarla suistimal etmemesi şartıyla İngiltere'de ikametine Londra hükûmetinin hiçbir itirazın olmayacağı bildirildiği belirtildi.¹⁴⁹ *Son Telgraf* gazetesi de Kral Zog'un, Fransa ve Londra'yı ziyaretten sonra, iki üç ay içerisinde Türkiye'ye döneceğini¹⁵⁰ belirterek Kralın maiyetine dört aylık peşin maaş verdiği yazdı.¹⁵¹

İsmet Paşa İle Yalova'da Görüşme

Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından kabul edilecek olan Arnavut Kralı¹⁵² 15 Haziran¹⁵³ günü sabah saat 11.00'da¹⁵⁴ Kraliçe Jeraldin ile birlikte, Yalova iskelesinde Cumhurbaşkanı Yaveri Şükrü Bey tarafından karşılandı. Kral Zog, iskelede kendisini selâmlayan halka mukabelede bulunduktan sonra Kraliçe ile birlikte kaphçalara giderek Otel Termale misafir oldu. Kendileri için hazırlanan dairede öğlen yemeklerini yiyen Kral ve Kraliçe saat 16.30'da Millî Şef tarafından kabul edilerek ikinci çayına alıkonuldu. Akşamüstü Yalova'dan ayrılan Kral ve Kraliçe saat 19.30'da Heybeliada'ya gelerek, burada kısa bir süre gezindikten sonra, İstanbul'a döndüler.¹⁵⁵ Basın görüşmeye ilgi göstermiş olsa da görüşme içeriği basına yansımada. Ancak bu görüşmeden sonra, Kral Zog'un Türkiye'den ayrılması konusu daha sık gündeme geldi.

İstanbul'a Gelen Arnavut Asker ve Bürokratlar

Devrik Kral Zog'un kardeşi Prens Celâl 28 maiyetiyle birlikte İstanbul'a geldi.¹⁵⁶ Arnavutluk'un İtalyanlar tarafından işgali sırasında Draç cephesi kumandanlığı yapan Abbas Kupi ve Şiyak emniyet teşkilatı şefi Kaymakam Kurt Şkûti 18 Haziran sabahı trenle Yugoslavya'dan İstanbul'a geldiler.¹⁵⁷ Kendi-

- (Akşam, 4 Haziran 1939, s.1, Tan, 4 Haziran 1939, s.3, Cumhuriyet, 4 Haziran 1939, s.1).
148 Akşam, 6 Haziran 1939, s.2. Tan gazetesinin 8 Haziran günlü birinci sayfa haberinin başlığı "Kral Zogo Bu Akşam Gidiyor" idi. Gazeteye göre, bu acele yüzünden birçok sipariş kabul olunmadı. Kabul olunan siparişler arasında; kraliçe için uzun kuyruklu ve siklamen renkte muhteşem bir ipekli rop dösambr ile beyaz marubattan ve içi pembe renkte krep damurdan bir bolero vardır (8 Haziran 1939, s.1).
149 Yeni Asır, 21 Haziran 1939, s.1.
150 Son Telgraf, 17 Haziran 1939, s.1.
151 Son Telgraf, 19 Haziran 1939, s.1-6.
152 Yeni Sabah, 16 Haziran 1939, s.1.
153 Ulus, 17 Haziran 1939, s.1. Aydın gazetesi, görüşmenin 17 Haziran'da Yalova'da yapıldığını yazdı (18 Haziran 1939, s.1).
154 Son Posta, 15 Haziran 1939, s.4, Son Telgraf, 15 Haziran 1939, s.2, Cumhuriyet, 16 Haziran 1939, s.4.
155 Son Posta, 16 Haziran 1939, s.1-11, HAP, 16 Haziran 1939, s.4.
156 Yeni Asır, 17 Haziran 1939, s.2.
157 Cumhuriyet, 19 Haziran 1939, s.2. Yalnız askerî mültecileri kabul eden Yugoslavya, ken-

göz

sine “Draç kahramanı” denilen kumandan Abbas Kupi¹⁵⁸ ile Kurt Şkuti eski Kral Ahmet Zog’un kardeşi Prens Celâl’i Özipekpalas’taki dairesinde ziyaret ettiler.¹⁵⁹

Arnavutluk’un İtalya tarafından işgali üzerine Türkiye’ye iltica eden Arnavutların bir kısmı İstanbul’a yerleşmeye karar verdi. Arnavut Kralı Ahmet Zog’un ağabeyi prens Celâl, Şişli’de bir ev alarak ailesiyle buraya taşındı. Draç cephesi kumandanı Abbas Kupi ile Şiyak emniyet teşkilatı şefi Kurt Şkuti Yeşilköy’de bir köşk kiraladı.¹⁶⁰ Paris Üniversitesinde hukuk tahsil eden Arnavutluk İçişleri Bakanı Musa Yuka’nın oğlu Burhan Yuka da tren ile İstanbul’a geldi.¹⁶¹

İstanbul’a gelen Draç kumandanı Sabri Ceylani¹⁶² ile Miralay Ali Rıza Perapalas Oteline giderek askerî hareketler hakkında esaslı ayrıntıları içeren raporlarını Arnavutluk’un eski Savaş Bakanı General Cemal’a sundular.¹⁶³ Yunanistan’daki Arnavut mültecilerin bir kısmı da vaziyetlerinden memnun olmadıklarını bildirdiklerinden bunların şimdilik Yugoslavya’da toplanması kararlaştırılmış olsa da önemli bir kısmı İstanbul’a gelmek için müracaatta bulundu.¹⁶⁴

Kral Zog’un İstanbul’dan Ayrılacağı Haberleri

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün Yalova’da devrik Kral Zog’u kabule etmesinden sonra Kral’ın Türkiye’den ayrılacağı haberleri basına yansımıştı. Ancak *Son Telgraf* gazetesinde yer alan haber, seyahatin ertelenmesinin gerekçesini açıklar nitelikteydi. Haberde, Almanya’nın 185 bin kişilik bir orduyu Arnavutluk’a göndereceğinden Yunanistan’da bulunan eski Arnavutluk Başbakanı Koço Katta’nın İstanbul’a gelerek Kral ile görüşeceği bilgisi yer aldı. Habere göre Kral İstanbul’dan ayrıldıktan sonra kralın maiyetinin maaş dağıtımını gibi işleri eski başbakan idare edecekti. Gazete haberinde ayrıca, Kral Zog’u Londra’da Başbakan Çemberlayn ya da Dışişleri Bakanı Lord Halifax’ın kabul edeceği bilgisi yer aldı.¹⁶⁵

Görüş

Akademik
Bakış
202

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

- disine iltica eden diğer Arnavut zabıtları Üsküp civarına misafir etmektedir (*HAP*, 18 Haziran 1939, s.4).
- 158 *HAP* muhabirine yaptığı açıklama için bkz (18 Haziran 1939, s.4).
- 159 *HAP*, 19 Temmuz 1939, s.3. Arnavutluk işgali sırasında İtalya’ya yapılan karşı askerî hareketin önemli bir kısmını tertip ve idare eden umumi harpte Kafkas Cephesine katılmış olan eski İşkodra Kumandanı Kolonel Küçük Ulagay’ın eşi bayan Lödmila iki çocuğu ile birlikte tren ile Yugoslavya’dan İstanbul’a geldi. Arnavutluk hareketinde önemli faaliyet gösteren Elbasan Emniyet teşkilatı şefi Rasim Boksi ve dahiliye vekaleti yüksek memurlarından Fadil Yoka da İstanbul’a geldi. Muhabire yaptığı açıklamalar için bkz (*HAP*, 19 Temmuz 1939, s.3).
- 160 *HAP*, 3 Temmuz 1939, s.2.
- 161 Muhabire yaptığı açıklama için bkz (*HAP*, 4 Temmuz 1939, s.1-4).
- 162 Sabri Ceylani, Debre ve İşkodra’da tutuklu Arnavutların hapisneden delikler açarak kaçtıklarını ve gönüllü Arnavut çetelerine katıldıklarını bildirdi. Ayrıca “Ümidimizi kesmedik. Beynelmillel vaziyetin inkişafına intizar ediyoruz” açıklamasında bulundu (*Yeni Asır*, 22 Haziran 1939, s.3).
- 163 *HAP*, 21 Haziran 1939, s.4, *Son Telgraf*, 21 Haziran 1939, s.1.
- 164 *HAP*, 21 Haziran 1939, s.4.
- 165 *Son Telgraf*, 22 Haziran 1939, s.1.

İtalyan işgalinin ardından Yugoslavya'ya iltica ettikten sonra Yunanistan'a geçen eski Arnavut Başbakanı Koço Ketti, 23 Haziran akşam Atina'dan İstanbul'a gelmek için yola çıktı.¹⁶⁶ 24 Haziran günü saat 17.30'da Romanya'nın Transilvanya vapuru ile İstanbul'a geldi. Eski başbakan kendisiyle görüşen muhabire, Kralın kan dökülmemesini arzu etmesi üzerine direnen kuvvetlerin geri çekildiklerini açıkladı. Eski başbakan, aynı gün akşam saat 23.00'da Perapalas'a giderek Kral Zog'u ziyaret etti.¹⁶⁷

Kral Zog ile mülakat

Son Posta gazetesi bu önemli mülakatı 2 Temmuz 1939 günü manşetten "Eski Arnavudluk Kralı İle Mülâkat" başlığı ile okuyucularına duyurdu. Gazete birinci sayfasında Kralın *Son Posta* muharriri ile konuşurken çekilmiş fotoğrafına da yer verdi. Perapalas'ta gerçekleşen mülakat, Arnavutluk'un Türkiye elçisi Asaf Caculi'nin delâleti (aracılığı) ile yapıldı.¹⁶⁸

Muharrir (yazar), Kral Zog'u "*coğrafya atlasının son kaybını hukuku düvel kaidelerinin yıkılan sol desteğini, (siyah) kurdun son kapıldığı kuzuyu temsil eden adam*" olarak tanımladı.¹⁶⁹ Muharrir ve elçi, Kral ile görüşmek üzere Haliç'i bir halı gibi ayak altına seren mükellef ve muhteşem bir odaya girdiler. Muharrir ve elçi henüz oturmadan Kral odaya geldiğinde muharririn ilk izlenimi, "*ümidinden başka nezaketine ait nesi varsa kaybolmamıştı*" oldu. Çünkü Kral, konuşunu çok samimi bir ortamda karşılayarak "çok nefis bir Türkçe" ile mülakata başladı.¹⁷⁰

Muharririn Türkiye'ye ait izlenimlerini cevaplamadan önce Kral, Türkiye'ye geldiğinden itibaren Türk basını ile pek meşgul olmadığını, ancak ikinci gelişinde bunu bol bol telafi edeceklerini ifade etti. Muharririn sorusuna, Türkiye'nin diğer vilayetlerini ziyaret edemediğini ancak İstanbul'da gördüklerinden çok meftun olduğunu beyan etti. Ayrıca, Türkiye'nin gençliğe verdiği önem ve sosyal hayatta gösterdiği başarıdan memnun olduğunu belirttikten sonra, Büyük Atatürk'ü göremediğine çok müteessir olduğunu ifade etti. Sonra da Atatürk'e lâyk Reisicumhur İsmet Paşa'nın icraatına son derece hayran olduğunu açıkladı.¹⁷¹

Kral, muharrire, matbuatın büyük bir vazifesi olduğunu belirterek "*pek yüksek ve asil milletinize Türkiye'nin daima kuvvetli bulunmasını*" bildiririm dedi. Devamında Türkiye'nin o asırdide (eski devirlerdeki) haşmet ve kuvvetinin iki büyük reisin (Atatürk ve İnönü) ve Türk aydınlarının eseri ol-

göz

Akademik
Bakış
203
Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

166 *Son Telgraf*, 24 Haziran 1939, s.1.

167 *Yeni Sabah*, 25 Haziran 1939, s.1-5, *Son Telgraf*, 25 Haziran 1939, s.1. Arnavutluk'un İtalyanlar tarafından işgali sırasında Draç cephesinde görev alan Binbaşı Sabri Ceylani ve Avlonya cephesi kumandanı Miralay Ali Rıza da tren ile Yunanistan'dan İstanbul'a geldi. Açıklamanın tamamı için bkz (*HAP*, 21 Haziran 1939, s.4, *Akşam*, 22 Haziran 1939, s.4).

168 *Son Posta*, 2 Temmuz 1939, s.1.

169 Nusret Safa Coşkun, "Eski Arnavudluk Kralı İle Mülâkat", *Son Posta gazetesi*, 2 Temmuz 1939, s.1-10.

170 Aynı yerde.

171 Aynı yerde.

duğunu ifade etti. Türkiye'nin yalnız Türk milletinin değil, küçük milletlerin de istiklâl ve hürriyetlerinin kâfilî olduğunu beyan ederek Balkanlarda kuvvetli bir sulh ve sâlahın yalnız kuvvetli bir Türkiye'nin mevcudiyetiyle mümkün olacağını ifade etti. Devamında, “*hamdolsun bugünkü genç ve dinç Türkiye’de bunu görüyoruz*” dedikten sonra Arnavutluk ve Arnavutlar hakkında hükûmetin, kamuoyunun ve matbuatın gösterdiği çok samimi alâkaya son derece minnettar olduklarını beyan etti. Asırlarca birleşmiş Türk ve Arnavut kalbini bir çeyrek asrın ayıramayacağını, nitekim Balkan harbinden itibaren bu kalplerin birbirlerine karşı duydukları sıcaklığın hararetini kaybetmediğini belirtti. Devamında, “*Benim ve bütün Arnavudluğun, Arnavudluk ve Arnavudlar hakkında necib Türk milletinin gösterdiği yüksek alâkadan dolayı daima minnettar kalacağımızı yazınız*” dedi.¹⁷²

Muharririn Arnavutluk’taki İtalyan işgalini sormak istemesi karşısında Kral, başını önüne eğip biraz durakladıktan sonra yavaş yavaş konuşmaya başladı. Arnavutluk’un Balkan devletleri ve İtalya arasında bir denge kurduğunu ancak zamanla dengeyi bozulduğunu ifade etti. Devamında, İtalya ile olan anlaşmalarına rağmen İtalya’nın Arnavutluk’u harben işgal ettiğini vurguladıktan sonra anlaşmanın birinci maddesinin “*Arnavutluğun istiklâl ve hakimiyeti milliyesinin muhafazası*” olduğunu vurguladı. Sonra da, “*mademki İtalya, Arnavudluğun istiklâl ve hakimiyeti milliyesini tekeffül etmişti, bu hareketi yapmaması icab ederdi*” ifadesini kullandı. Muharririn işgal için İtalya’nın bir sebep gösterdi mi, sorusuna bir sebep göstermediğini, son ültimatondaki şartların Arnavutluk’un hayatini tehdit ettiğinden karşı teklifte bulduklarını ancak bunun da kabul görmediğinde Arnavutluk’un “*bir istilâ ordusu ile işgal edildi*”ği cevabını verdi.¹⁷³

Muharririn, “*Arnavutluk Balkan Antantına iltihak etmiş bulunsaydı, vaziyet daha başka türlü olmaz mıydı?*” sorusu karşısında bir sessizlik oldu. Belli ki, Kral üzülmüştü. Hatta Elçi Asaf Caculi’nin de başı önde yüzünün ifadesi değişmişti. Muharrir hemen başka konu açma gereği duyarak Kral’a İstanbul’dan ayrılma sebebini ve tekrar geri dönüp dönmeyeceğini sordu. Kral kendisinin yarı İstanbullu olduğundan döneceğini ifade etti. Muharririn Kraliçenin Türkiye’yi nasıl bulduğunu sorması üzerine, Kral, Kraliçenin İstanbul’a hayran kaldığını ve buradan ayrıldığı için üzgün olduğunu ifade etti. Devamında ise hususî işleriyle Arnavutluk’a ait bazı düşünceleri olmasa, kısa süreliğine de olsa hayatının en güzel çağlarının geçtiği bu güzel İstanbul’dan ayrılmak istemeyeceğini beyan etti. Devamında muharrir, Kral’a Arnavutluk’un kurtulması hususunda ne gibi teşebbüslerde bulduklarını sordu. Kral da Cemiyeti Akvama bir muhtıra göndererek durumu protesto ettiğini ifade etti. Bu açıklama üzerine, muharrir, bu konuda başka neler yapacaklarını sordu. Bir müddet yere bakan başını muharririn gözlerine ümit ve cesaret ile çevirerek, “*sağ bulunduğumuz müddetçe Arnavutluk’un istik-*

172 Coşkun, a.g.m., s.10-11.

173 Coşkun, a.g.m., s.11.

lâlinin istirdadı emelini terk edemeyiz. Biliyorsunuz ki, bir milletin istiklâli hayatından, her şeyinden mukaddestir” açıklamalarında bulundu. Muharrir Kral'ın otelden ayrılacağını bildiği için Kralın müsaadelerini istedi. Kral, muharrir, “*bilmiyorum, sizi memnun edebildim mi?*” diye sordu. Muharrir de “*fazlasıyla majeste*” cevabıyla birlikte, Kraldan gazetesine imzalı fotoğraf istedi. Ancak Kral, tüm bavulların kapandığını belirterek Paris'ten *Son Posta* için fotoğraf göndereceğini ifade etti.¹⁷⁴

Kral Zog'un İstanbul'dan Ayrılışı

Devrik Arnavutluk Kralı Zog, tek özel mülakatını *Son Posta* gazetesine 1 Temmuz günü verdikten sonra, sessiz ve sedasız bir biçimde İstanbul'dan ayrıldı. Kral ve Kraliçe ile birlikte, Prenses Adile, Ruhiye, Kralın kardeşi Celâl, Kraliçenin kardeşi ve büyük annesi, Zogu'nun katibi ve dört hademesi¹⁷⁵ 01 Temmuz'da Transilvanya vapuru ile İstanbul'dan İskenderiye'ye hareket etti.¹⁷⁶ Polonya Sefareti, transit yoluyla Gdynia'ya geçmesi için Kral Zog'un pasaportlarını 3 Temmuz'da vize etti.¹⁷⁷ Bir gün sonra Varşova'ya gelen Arnavutluk Kralı burada üç gün kaldıktan sonra Gdynia'ya gitti.¹⁷⁸ Arnavutluk Kralı Zog, 13 Temmuz günü Varşova'dan Riga'ya hareket etti.¹⁷⁹ Buradan İsveç'e giden Kral Zog, bir gün kaldıktan sonra birkaç gün misafir olduğu Londra'dan Paris'e giderek Versay'a yerleşti.¹⁸⁰

Sonuç

İtalya'nın desteğiyle Krallığını ilan eden ve Balkan Pakti'na girmeyen Ahmet Zogu, bunun bedelini, ülkesini, tacını, tahtını ve yeni yaptırdığı sarayını kaybetmekle ödedi. İtalya, 7 Nisan 1939'da Arnavutluk'u işgal ettiğinde Arnavutluk Kralı, iki günlük oğlu ve eşini Yunanistan'a gönderdikten bir gün sonra da kendisi aynı ülkeye iltica etmek zorunda kaldı. Yunanistan'da iken Türkiye'ye yaptığı sığınma talebi kabul edildiği için kalabalık maiyetiyle İstanbul'a gelen Kral Zog, hiçbir siyasi faaliyette bulunmadı. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile Yalova'da görüşmesini takiben iki aylık misafirlikten sonra Türkiye'den ayrılarak Fransa'ya gitti. Türkiye, asırlarca kader birliği yaptığı ve yönettiği Arnavutluk'un işgalini hem insanî açıdan hem de kendi güvenliğine yönelik tehdit olarak değerlendirdi. Bu süreçte İstanbul'a gelişinde basının ve İstanbul'da yaşayan Arnavutların yoğun ilgisiyle karşılanan Arnavutluk'un devrik Kralı da kimi maiyetini İstanbul'da bırakarak sessizce Türkiye'den ayrıldı. Kısa bir süre sonra II. Dünya Savaşı başladıği için Kral, bir daha ülkesine dönemedi.

174 Aynı yerde.

175 *Son Telgraf*, 30 Haziran 1939, s.2.

176 *Anadolu*, 2 Temmuz 1939, s.5. Aynı haber *Son Telgraf*'ta Kral ve Kraliçenin bugün Köstence yoluyla Fransa ve İngiltere'ye gitmek için limandan ayrılacağı şeklinde verildi (1 Temmuz, 1939, s.2).

177 *Cumhuriyet*, 5 Temmuz 1939, s.4, *Akşam*, 5 Temmuz 1939, s.2.

178 *Cumhuriyet*, 9 Temmuz 1939, s.3, *Akşam*, 9 Temmuz 1939, s.2, *Tan*, 9 Temmuz 1939, s.9.

179 *Cumhuriyet*, 15 Temmuz 1939, s.3.

180 *Cumhuriyet*, 14 Temmuz 1939, s.5, *Akşam*, 14 Temmuz 1939, s.10, *Ulus*, 14 Temmuz 1939, s.3, *Son Posta*, 11 Temmuz 1939, s.3.

göz

Akademik
Bakış

205

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

Kaynaklar

Makale ve Kitaplar

- COŞKUN, Nusret Safa, “Eski Arnavudluk kral ve Kraliçesini Yunanistandan Getiren Hususî Trenin Memurları Neler Anlatıyorlar?”, *Son Posta*, 4 Mayıs 1939, s.9-10.
- COŞKUN, Nusret Safa, “Eski Arnavudluk Kralı İle Mülâkat”, *Son Posta*, 2 Temmuz 1939, s.1-10-11.
- DERVİŞ, Suad, “Kral ve Kraliçenin İndikleri Otelde Neler Gördüm?”, *Son Posta*, 3 Mayıs 1939, s.1-10.
- DERVİŞ, Suad, “Kralın Çocukluk Arkadaşlarını Aradım! Nitekim ki Buldum ve Onlarla Görüş-tüm” *Haber Akşam Postası*, 3 Mayıs 1939, s.1-3.
- DERVİŞ, Suat, “Tiran Radyosunun Türkçe Neşriyatı” *Haber Akşam Postası*, 6 Temmuz 1939, s.3.
- DOKO, Kevin, *İtalyan İşgali'nde Arnavutluk 1939-1943*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2020. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.23-34.
- FEVZİ, Reşad, “Kraliçeye Ne Teklif Ediyorlar?” *Son Telgraf*, 27 Nisan 1939, s.3.
- PEARSON, Owen, *Albania and King Zog Independence, Republic and Monarchy 1908-1939*, The Center of Albanian Studies In Association with I B Tauris&Co Ltd., Newyork, 2004.
- SADULLAH, Naci, “Kral Zogonun Günlük Hayatı”, *Tan*, 7 Mayıs, s.7.
- TEVFIK, Selim, “Kral Zogo Tarabyada Bir Yalı Kiralıyor!”, *Tan*, 4 Mayıs 1939, s. 7.
- TUNCER, Hüner, *İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950) İkinci Dünya Savaşı'nda Türki-ye*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012.

Sürelî Yayınlar

- Akşam Gazetesi* (1939): 2 Mayıs, s.2, 3 Mayıs, s.1,5, 4 Mayıs s.4, 5 Mayıs, s.6, 17 Mayıs, s.4, 4 Haziran, s.1, 6 Haziran, s.2, 14 Temmuz, s.10, 22 Haziran, s.4, 22 Haziran, s.4, 5 Temmuz, s.2, 9 Temmuz, s.2.
- Anadolu Gazetesi* (1939): 2 Temmuz, s.5, 14 Temmuz, s.10.
- Aydın Gazetesi* (1939): 11 Nisan, s.1, 18 Haziran, s.1.
- Cumhuriyet Gazetesi* (1939): 6 Nisan, s.3, 7 Nisan, s.8, 8 Nisan, s.9, 9 Nisan, s.7, 11 Nisan, s.1-7, 11 Nisan, s.4, 12 Nisan, s.9, 21 Nisan, s.3, 2 Mayıs, s.1, 3 Mayıs, s.1, 9, 4 Mayıs, s.7, 5 Mayıs, s.7, 11 Mayıs, s.2, 23 Mayıs, s.5, 25 Mayıs, s.1-8, 4 Haziran, s.1, 7 Haziran, s.5, 14 Temmuz, s.5, 15 Haziran, s.5, 16 Haziran, s.4, 19 Haziran, s.2, 21 Haziran, s.3, 23 Haziran, s.2, 26 Haziran, s.1, 5 Temmuz, s.4, 9 Temmuz, s.3, 14 Temmuz, s.5, 15 Temmuz, s.3.
- Haber Akşam Postası (HAP)* (1939): 5 Nisan, s.1-5, 6 Nisan, s. 1-4, Üçüncü Basış, 7 Nisan, s.1, 5, 8 Nisan, s.1-6, 9 Nisan, s.4, 10 Nisan, s.4, 11 Nisan, s.4, 12 Nisan, s.4, 3 Mayıs, s.1-2,3, 5 Mayıs, s.5, 6 Mayıs, s.1, 7 Mayıs, s.7, 19 Mayıs, s.1, 12 Haziran, s.2, 16 Haziran, s.4, 18 Haziran, s.4, 21 Haziran, s.4, 3 Temmuz, s.2, 4 Temmuz, s.1-4, 19 Temmuz, s.3.
- Halkın Sesi Gazetesi* (1939): 4 Mayıs, s.1-4.
- Son Posta Gazetesi* (1939): 2 Nisan, s.2, 6 Nisan, s.1, 7 Nisan, s.11, 17 Nisan, s.3, 21 Nisan, s.2, 3 Mayıs, s.1-3, 4 Mayıs, s.9-10, 5 Mayıs, s.1, 10 Mayıs, s.3, 16 Mayıs, s.1-11, 17 Mayıs, s.1, 19 Mayıs, s.2, 15 Haziran, s.4, 16 Haziran, s.1-11, 2 Temmuz, s.1, 3 Temmuz, s.1-10-11, 11 Temmuz, s.3.
- Son Telgraf Gazetesi* (1939): 7 Nisan, s.1, 18 Nisan, s.5, 11 Mayıs, s.2,1 Temmuz, s.2, 3 Mayıs, s.10, 6 Mayıs, s.1, 9 Mayıs, s.6, 11 Mayıs, s.2, 14 Mayıs, s.2, 17 Mayıs, s.2, 20 Mayıs, s.2, 31 Mayıs, s.1, 4 Haziran, s.1, 12 Haziran, s.1, 15 Haziran, s.2, 17 Haziran, s.1, 19 Haziran, s.1-6, 21 Haziran, s.1, 22 Haziran, s.1, 24 Haziran, s.1, 25 Haziran, s.1, 30 Haziran, s.2, 1 Temmuz, s.2.
- Tan Gazetesi* (1939): 6 Nisan, s.3, 7 Nisan, s.10, 12 Nisan, s.1-9, *Tan*, 16 Nisan, s.7, 26 Nisan, s.6, 3 Mayıs, s.1, 4 Mayıs, s.1, 5 Mayıs, s.2, 9 Mayıs, s.1-2, 10 Mayıs, s.1, 4 Haziran, s.3, 8 Haziran, s.1, 22 Haziran, s.2, 9 Temmuz, s.9.
- Türkdili Gazetesi* (1939): 12 Nisan, s.1, 4 Mayıs, s.1-4.
- Ulus Gazetesi* (1939): 5 Nisan, s.8 8 Nisan, s.1, 7 Mayıs, s.2, 17 Haziran, s.1, 14 Temmuz, s.3.

Yeni Asır Gazetesi (1939): 8 Nisan, s.1, 9 Nisan, s.1,3, 11 Nisan, s.3, 3 Mayıs, s.1, 6 Mayıs, s.3, 20 Mayıs, s.4, 7, 16 Haziran, s.1, 17 Haziran, s.2, 21 Haziran, s.1, 22 Haziran, s.1,3, 25 Haziran, s.1-5. *Yeni Sabah Gazetesi* (1939): 8 Nisan, s.1, 9 Nisan, s.3, 20 Mayıs, s.4, 16 Haziran, s.1, 25 Haziran, s.1-5.

Extended Abstract

Albanians have the distinction of being a nation that ruled the Ottoman Empire for five centuries alongside the Turks, given their majority Muslim population. While Turkey, under the leadership of Atatürk, pursued a completely independent policy during the liberation and establishment, Albania, lacking a leader like Atatürk during the same period, transitioned from a republic to a kingdom by making concessions to Italy. With Italy's influence, Albania was unable to join the Balkan Pact and subsequently faced invasion from Italy.

On April 7, 1939, when Italy invaded Albania, the King of Albania had to seek asylum in the same country, one day after sending his two-day-old son and wife to Greece. The King, along with his two-day-old son and his postpartum wife, had to leave behind his newly established crown, throne, palace, and country, and seek refuge first in Greece and then in Turkey.

While Italy completed the occupation of Albania within three days, the Albanian resistance significantly decreased as the King and his government left the country. King Zog, whose asylum request to Turkey was accepted while he was in Greece, arrived in Istanbul with a special train consisting of three passenger wagons, two luggage wagons, and two automobile wagons, accompanied by a large entourage. Despite arriving in the early hours of the morning, King Zog was greeted by numerous press representatives and Turkish citizens of Albanian origin at both Sirkeci Station and Perapalası. King Zog took up residence at the Perapalası Hotel and, apart from a city tour and meetings with his entourage, did not engage in political activities while in Istanbul.

During his stay in Istanbul, King Zog protested against Italy's occupation of his country through the League of Nations. Despite rumors in the Turkish and international press that King Zog would be appointed as the King of Syria, this did not happen. His arrival in Istanbul, was followed by high-ranking Albanian bureaucrats. Leaving a significant portion of his entourage in Istanbul, King Zog departed from Turkey to France after a two-month stay, which included a meeting with President İsmet İnönü in Yalova.

Turkey considered the occupation of Albania, a nation it had been united with and ruled for centuries, as a threat to both its humanitarian efforts and its own security. King Zog bid farewell to the Albanian community in Istanbul, which had shown great interest, and left for France, as World War II had already begun. Unfortunately, the King was never able to return to his country.